

Täysistunto

Torstai 1.3.2018 klo 15.59—20.06

21. Lakialoite laiksi perusopetuslain 32 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 95/2017 vp Satu Taavitsainen sd ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 21. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu

19.50 **Satu Taavitsainen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eilisen koulutusvälikysymyskeskustelun jälkeen, joka oli hyvin monipuolinen ja kattava, on hyvä jatkaa vielä näistä koulutusasioista.

Nykyisen lainsäädännön mukaan alle 13-vuotiaan lapsen koulumatka saa kestää korkeintaan 2,5 tuntia ja yli 13-vuotiaan koulumatka 3 tuntia. Koulukuljetuksen piirissä on Suomessa päivittäin noin 120 000 lasta, joten koulumatkoihin kuluvalle ajalle on suuri merkitys huomattavan monien kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä päivittäiseen elämään. Itä-Suomessa jo kolmannes lapsista on koulukuljetuksen piirissä. Ei ole lapsen edun mukaista, että hän istuu useita tunteja päivässä autossa.

Kunnat ovat viime vuosina lakkauttaneet kouluja, keskittäneet palveluja, mikä on selvästi pidentänyt lasten koulumatkoja, sillä he joutuvat matkaamaan kauempaan sijaitseviin isompiin kouluihin. Usein 15 minuutin suora automatka pidentyy jopa tunnin mittaiseksi, koska monet kunnat ovat järjestäneet taksi- ja bussikyydit niin, että koulukyyti ei aja suorinta reittiä kouluun tai kotiin vaan kiertele pikkuteitä pitkin keräten oppilaita kyytiin. Matkapahoinvoinnista kärsivät lapset voivat huonosti jo autossa ja ovat aamupäivän ajan usein koulussa pahoinvoivia. On selvää, että lasten opiskelu kärsii.

Koulujen lakkauttamisilla ja koulumatkareittien pidennyksillä kunnat ovat hakeneet säästöjä perusopetukseen. Samalla lasten arjen hyvinvointi on heikentynyt, kun koulumatkaan kuluu liian paljon aikaa. Seurauksena on koulukyydin odottamisesta, pitkistä matkasta ja autossa istumisesta väsyneitä oppilaita, keskittymisvaikeutta oppitunneilla ja jopa oppimistulosten heikkenemistä.

Kouluja lakkauttaessaan ja koulumatkajärjestelyjä tehdessään kunnat ovat laiminlyöneet lasten kuulemisen, lapsen edun tarkastelemisen ja lapsivaikutusten arvioinnin asiassa, joka eniten koskee nimenomaan lapsia. Liian monien lasten koulunkäynti on vaikeutunut ja arkielämän hyvinvointi heikentynyt. Kuntien kouluverkkoon kohdistuneiden epäonnistuneiden säästöyritysten seurauksena lasten oikeuksien toteutuminen — muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklassa mainittu lapsen oikeus leikkiin, harrastamiseen ja vapaa-aikaan — on jäänyt sivuseikaksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 15/2018 vp

Näiden seikkojen vuoksi me tämän lakialoitteen allekirjoittaneet tahdomme, että eduskunnassa muutetaan perusopetuslain 32 §:n 2 momentti kuulumaan niin, että ”oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään puolitoista tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saisi koulumatka kestää enintään kaksi tuntia”.

Arvoisa puhemies! Presidentti Paasikivi sanoi aikoinaan viisaasti: ”Kansanopetus on niin tärkeää, ettei siinä ole varaa ottaa taka-askelia vaikeinakaan aikoina.”

19.54 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Aloite sinänsä puuttuu tärkeään asiaan ja on ihan tuon pykälätekstin pohjalta sinällään kannatettava, joskin olisi voinut olla toivottavaa, että siinä olisi hieman ollut mukana laskelmia siitä, missä määrin tällainen ongelma todellisuudessa on olemassa: kuinka montaa lasta se koskee, ja mitä sen korjaaminen voisi maksaa.

Takerrun kuitenkin hieman noihin lakialoitteen perusteluihin eli siihen, että siinä on kuitenkin melko voimakas hyökkäys kuntapäättäjiä kohtaan, koska näistä asioistahan tehdään päätöksiä kunnissa, ja uskoakseni monet aloitteen allekirjoittajista ovat itsekin kuntapäättäjiä. Onko nyt kuitenkaan kohtuullista syyttää kuntia lasten kuulemisen laiminlyömisestä, lapsivaikutusten arvioinnin laiminlyömisestä ja jopa jostain YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen vastaisesta toiminnasta? Onko tämä todella kohtuullista kuntapäättäjiä kohtaan, ja tekevätkö he näitä päätöksiä nyt aivan ilkeyttään? Itse en siihen usko, vaan uskon siihen, että ne säästöpaineeet johtuvat esimerkiksi valtion luomista velvoitteista ja toisaalta valtionosuuksien leikkauksista, joita erityisesti edellinen hallitus jonkun verran teki. Eli kuntien säästöpaineeet tulevat sieltä, ja niitä säästöpaineeita voitaisiin lievittää rahalla ja toisaalta velvoitteita keventämällä. Nyt kuitenkin, jos tällainen positiiviseksi koettu velvoite haluttaisiin kunnille säätää, olisi suotavaa myöskin esittää rahat, millä kunnat sen velvoitteen toteuttaisivat.

19.56 Katja Taimela sd: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Taavitsaisen valmisteleva lakialoite on varsin kannatettava — ja lakialoite, joka puuttuu sellaiseen ongelmaan, josta, uskallan sanoa, jokainen meistä edustajista on saanut jossain vaiheessa yhteydenottoja joko kansanedustajan tai kuntapäättäjän roolissa. Jokaisen aikuisen yksinkertaisesti pitäisi ymmärtää se, että kohtuuttoman pitkät koulumatkat paitsi uuvuttavat myös aiheuttavat tunteilla levottomuutta. Pitkät koulumatkat huonontavat jopa oppimistuloksia. Tästä ei ole erillisiä tutkimuksia, mutta tuon päätelmän voi tehdä muun muassa Pisa-tutkimuksia vertaillen aika helposti.

Monissa kunnissa on karsittu kouluverkkoa, ja valitettavasti trendi on sellainen, että tullaan jatkossakin karsimaan, osaa jo siitä syystä, että lapsimäärät ovat laskevia. Voidaan oikeutetusti kysyä, onko lapsen ihmisarvon mukaista lisääntyvä istuttaminen koulukyydissä, 2,5 tuntia päivittäin. Kun googletin tästä aiheesta tänään, tuli silmiini artikkeli 10-vuotiaasta tytöstä, jonka koulumatkoihin kuluu odotteluineen kolme tuntia. Minä näen tämän niin, että yhdellekään lapselle ei pidä luoda sellaista tilannetta, että koulumatkoihin menee kolme tuntia odotteluineen. Paitsi että koen, että tuo tilanne on kohtuuton, aloin miettimään, miten paljon vähemmän tällä tytöllä jää aikaa läksyjen tekemiseen, perheen kanssa vietettyyn yhteiseen aikaan tai harrastamiseen kuin esimerkiksi lapsella, jonka päivittäiset koulumatkat hoituvat alle puolessa tunnissa.

Arvoisa puhemies! Tässä salissa usein todetaan, että olemme negatiivisessa mielessä ensimmäisten joukossa EU:sta tulevien suositusten ja velvoitteiden kanssa. Haluan nostaa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 15/2018 vp

esiin, että EU:n kautta on olemassa suositus, jossa koulumatkoihin saa kulua päivässä korkeintaan puolitoista tuntia. Herääkin kysymys, eikö nyt olisi aika toimia EU:sta tulleen velvoitteen mukaisesti. Se olisi mielestäni lasten ja perheiden etu.

19.58 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Koulumatka-aikanormit Suomessa ylittävät lähes kaksinkertaisesti Euroopan unionin suositukset, aivan kuten edustaja Taimela tuossa äskeisessä puheenvuorossa totesi. Eli EU-suositus koulumatkojen kestolle päivässä on 1,5 tuntia, kun se siis Suomessa on 2,5 ja isommilla lapsilla 3 tuntia. Esimerkiksi Iso-Britannia on ottanut käyttöön EU:n suositukset, niin että heillä ei perusasteella koulumatka saa päivässä ylittää 1,5:tä tuntia eikä toisella asteella 2,5:tä tuntia.

Myöskin Itä-Suomen aluehallintovirasto on suosittanut sitä, että jos eduskunta toteuttaa koulumatka-aikojen enimmäiskeston lyhentämisen EU-suositusten mukaisiksi, on perusopetuslain 32 § tällöin lasten etujen ja oikeuksien mukainen. Ihan meidän perustuslakimekin mukaan, 6 §:n mukaan, lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Tällä säännöksellä korostetaan lasten yhdenvertaisuutta sekä suhteessa aikuisiin että toisiin lapsiin, ja lisäksi se painottaa lasten kohtelua yksilöinä. Ja myöskin meidän perusopetuslakimme 6 § sanoo, että opetus tulee järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia.

Jos ja kun meillä lasten koulumatkat venyvät monta tuntia kestäviksi, niin on näin, että tämä aika on pois harrastamisesta, sillä iltapäivä on jo pitkällä, kun koulupäivä on ohi, eikä moni lapsi enää jaksaisikaan lähteä illalla harrastamaan, kun on väsynyt autossa istumisesta ja pitkin poikin teitä koulukyydissä istumisesta. Seurauksena on se, että kauempana kouluista ja keskustoista asuvat lapset ja nuoret jäävät syrjään harrastuksista. Heille ei synny harrastusten tuomia myönteisiä kokemuksia, iloa ja onnistumista, ei kartu uusia taitoja eikä synny tärkeitä kaverisuhteita. Pitkässä juoksussa harrastusten hyödyt terveyden ja terveellisten elintapojen omaksumisen kannalta jäävät toteutumatta. Lyhyen tähtäimen päätös siis muuttuu näin pahimmillaan elämän pituiseksi haitaksi.

Koulumatkoihin kuluva ajassa pitää arvioida ensisijaisesti lapsen etua ja ottaa se huomioon. Ja juuri lapsen edun toteutuminen on tämän kohtuullisen pituisia koulumatkoja koskevan lakialoitteen tärkein peruste.

Arvoisa puhemies! Samoin kuin koulumenestys myös positiivinen koulukokemus on lapsia suojaava tekijä. Varsinkin nuoruusiällä kouluvuosien merkitys on erityisen suuri — aivan kuten eilisessä välikysymyskeskustelussa keskustelimme. Hyvä koulukokemus vahvistaa selviytymistä etenkin haastavissa elämäntilanteissa, ja koulumatka on osa lasten koulupäivää, se tulee muistaa.

Arvoisa puhemies! Haluan tässä keskustelussa nostaa esiin vielä yhden käytännön ongelman liittyen näihin koulumatkoihin. Nimittäin useimmissa kouluissa järjestetään oppituntien jälkeen monipuolista kerhotoimintaa. Lapset voivat harjoitella uusia taitoja niin liikuntakerhoissa kuin taideaineiden kerhoissakin tai esimerkiksi oppia valmistamaan terveellisiä välipaloja ja ruokia kokkikerhoissa. Kuitenkaan ne lapset, jotka ovat koulukyydityksen piirissä, eivät voi useinkaan näihin kerhoihin osallistua. Vaikka kerho olisi lapselle kuinka mieluinen tahansa ja siellä olisi kavereita, on koulukyytiin oppituntien päätyttyä mentävä ja jätettävä kerho sikseen, sillä muuten lapsi ei pääse kotiin. Tämä on yksi haja-asutusseuduilla asuvien lasten eriarvoisuutta lisäävä tekijä. Kerhotoiminnan ja harrastusten liittäminen osaksi koulupäivää, kuten me sosiaalidemokraatit olemme ehdottaneet, kor-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 15/2018 vp

jaisi hyvin tämän lapsen arjen hyvinvointia heikentävän ongelman, eli kerhon jälkeen kuu-
luu saada kyyti kotiin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.